

HALOR KA NOBEL KA BYNRAP

M.B. JYRWA

HALOR KA NOBEL KA BYNRAP

M.B. JYRWA

Ia ka hok longtraï la tyngkai.

Sien Shon Banyngkong 2005:500

La pynbit pynbiang ha Mang Computers,

Nongthymmai, Shillong - 14.

Shikyntien

Ine i long tang i jingpyrshang ba rit ban buh ha la ka jong ka ktien ia ki jingpyrkhat kiba dei shaphang ka kam thoh nobel kiba lah ban iohi ha ki jingthoh jong u Henry James bad u Wayne Booth. U Henry James u dei uwei na ki nongthoh npbel kiba ong ba ka malade u nongthoh kam dei ban tur lymmuh sha ka nobel. Lada phi pule ia kane ka jingthoh phin lap haduh katno u Henry James u ban ba u nongthoh nobel u dei ban thir ban thair bha ia ki jingmut jingpyrkhat kat haduh ba kata kaba u pynmih ha ka dur ka nobel kam dei shuh kaba ka malade ka shu mih kum ka jingtheh hoit ia la ka malade. U Wayne Booth u pyrshang ban tai ia ka jingdawa ba ka malade kam dei da lei lei ban paw ha ka nobel, bad u shem ba ka jingdawa ka long ka bym lah ban ioh shispah na ka shispah namar kham bunsien hi ki jingpyrkhat u nongthoh kim pep ban paw namar kumba ong u Wayne Booth kita ki jingpyrkhat ki dei ki jymphong jong u nongthoh kiba u phong katba u dang thoh ia kata ka nobel. Baroh ar tylli ki jingthoh kim dei ka transleshon kaba janai; ki dei tang ka jingpynwan ia ki jingmut kiba kham kongsan kiba don hangto. Ki jingthoh kiba kum kine ki dang duna palat ha ka Khasi. Kane ka jingpynwan sha ka Khasi ka long tang ka bynrap kaba rit eh.

La ai kyrteng ia ine i kot lyngkdop *Halor Ka Nobel: Ka Bynrap* ban pynpaw ba ki ese ki dei halor ka kam thoh nobel bad ba ka long tang ka bynrap halor kane ka lyngkha kaba shrah kam pher wat lada la shu wanrah da ka jong kiwei. Hato ki nongrim ka thoh ka tar jong ngi kim dei hi kiba ngi ioh nawei?

M.B. Jyrwa
April 27, 2005

KI NONGTHOH KHLEM KA MALADE JONG KI KATKUM U WAYNE BOOTH

Hato u nongthoh nobel u lah ban thoh kano kano ka nobel ha kaba ki jingsngew shimet jong u kim shat syrngiew? Kane ka long ka jingkylli kaba la ia kren bha ha ka jylli ka bishar bniah ia ka litereshor khamtam hadien ka juk ba la tip da ka kyrteing Romantic ha ka litereshor English. Haba la kylli ia kane kajuh ka jingkylli ha u rangbah H. W. Sten uba long u myllung (la um kwah ban shah khot kumta), u nongthoh drama, u nongthoh nobel bad u kritik, u jubab tang shikyntien kumne:

“ I write as a creative artist”. (Nga thoh kum uba ha ka rngai ka pyrthei mutdur.) Kane ka jubab ka la ktik ia nga ban wad ban thud ia ka jingmut ba shisha kiba don ha kitei ki kyntien. Hato u nongthoh u lah ban khlad na ka malade shipor ban rung sha ka pyrthei rngai jong u ban kren ne pynkren ia ki tyngshop-puron jong u ia kiei kiei ki bym dei ki jingpyrkhat bad jingsngew ba shimet jong u? Haba nga la lap ia kawei ka kot *The Rhetoric Of Fiction* (1961) kaba la thoh da u Wayne Booth katba u dang trei kum u Professor of English ha Earlham College, Indiana, U. S.,nga la sngew kwah tip kumne une ũ kritik un jubab ia kane. Hangto nga lap ia ka rukom pyrkhath kaba sngewtynnath bad don jingmut shisha. Mynta nga buh ia ki jingmut kiba lah ban iohi hangto ha ka Khasi tang ban ia ioh jingmut lem halor kane ka jingkylli.

Ha kane ka kot u Wayne Booth u tih u tai ia shibun kiei kiei kiba ia dei bad ka kam thoh nobel, hynrei ngan shim tang ia ka bynta kaba ia dei bad katei ka jingkylli la u nongthoh nobel u lah ne em ban thoh khlem da wanrah ia ki jingsngew shimet jong u.

Ka dustur pule ia ka nobel kaba ia bud paitbah baroh shikatta ka long ban pdiang ba baroh ka saiñ pyrkhath ryngkat bad baroh ki jingsngew pyrshah ne jingsngew iashah kiba paw hangto ki long beit ki jong u nongthoh, lada u kren da lade ne u pynkren da ki tyngshop-puron. Haba ngi ong ba ‘ki long beit ki jong u nongthoh’ ngi mut ia ki jingpyrkhat

bad jingsngew baroh kiba paw ha kata ka jingtrei. Hynrei kumba la kdew haneng ka jingkylli ka long la u nongthoh nobel u lah ne em ban syndong khop ia la ki jingsngew khlem da pynpaw ia ki ha ka jingtrei jong u? U Wayne Booth u pyrshang ban jubab ia kane ka jingkylli lyngba ka lynnong 3 ha katei ka kot ba la kdew; u khot kyrteng ia ka lynnong "Ki Dustur Kyllum: Baroh Ki Nongthoh Khlem Ka Malade Jong Ki" (General Rules 2: All Authors Should Be Objective). Ha kane ka lynnong u Wayne Booth u wanrah ia ki jingsngew na ki arliang: kito kiba sngew ba u nongthoh u dei ban pynpaw ia ki jingsngew shimet, bad kito kiwei pat kiba ong ba ia ki jingsngew shimet dei ban kyndat sharud. Ha ka liang kaba nyingkong u Wayne Booth u sot khyndiat na u Anthony Trollope uba ong ba ki tyngshop u nongthoh nobel ki dei ban don bad u haba u dem ban thiah bad haba u kyndit na ki jingphohsniew jong u. U dei ban nang ban isih bad ban ieit ia ki. Ha ka liang kaba ar pat u Wayne Booth u sot na u Flaubert uba ong katba nang khyndiat ka jingsngew shimet halor kaei kaei, katta nang lah ban pynpaw bha ia kata kaei kaei kumba ka long. U Wayne Booth u wanrah ia kine ki rukom pyrkhath haneng ban pynpaw ba na ka por sha ka por kiwei ki la mih kiba kyrshan ia kaba u nongthoh u theh noh khoit ia ka malade jong u kumta ba ka nobel ka kylla long ka jingiasyrdo lang jong ka jingim ba shisha jong u nongthoh bad ki jingsngew kiba mih na kata ka pyrthei shu thaw. Hynrei ka jingdawa jong ka spah snem kaba arphew ka long ba ka syrngiew jong u nongthoh kam dei ban paw eh. U Wayne Booth u shim ruh ia kane ka lynti pdeng kaba paw ha ka The Narrator of J. D. Sallinger's *Seymour*: An Introduction, kaba ong ba u nongthoh prose uba kmen shongshit eh... um lah ban long uba antad, uba thanda, uba kren lyngkot... Um lah ban dkhat ia lade nangta. Hynrei kaba kham bha bad kham ni itynnai, ka jingsngewbha ba jar jar bad ba pynpyngad mynsiem ka long borabor haba u nongthoh u kham tyngkan kaba pynpaw ia lade. La ong ba u Guy de Maupassant, uwei na ki nongthoh khana lyngkot, ym tang ba u ia hap jingmut bad kane hynrei u da lah shisha ban buhriei ia ka malade jong u tangba kane kam mut ba u lah ban buh ia lade shabar na ka kot jong u.

Ki kyntien 'khlem ka malade(objectivity) ki thew ia shibun kiei kiei kiba kiwei pat ki kyntien harum ruh ki kdew. Kita kiwei pat ki kyntien ki long 'klem ka nga' (impersonality); 'dkhat ia ka lade'(detachment 'bym buh ia ki jingkwah lane jingmut la jong ha khmat' (disterestedness); bad 'kaba ia'id pdeng' (neutrality). Ia ki jingmuba don ha kine ki kyntien batai, ong u Wayne Booth, lah bailum bad phiah ha ki lai mat kumne: (1) kaba ia'id pdeng (natrality), (2) ka bym shah liang (impartiality), bad (3) ka byn sngewjan ei ei sha ki tyngshop-puron bad jingjia ha ka klna la jong (impassibilite).

KABA IA'ID PDENG BAD KA MALAE U NONGTHOH

Ka jingbypaw ka malade u nongthoh, ong u Wayne Booth, ka lah ban mut kaba ia'id pdeng sha baroh ki jingpynshongdor ia ka jingim; a lah ruh ban mut ka jingbymailad ban buh ha khmat hakhmat ia ki jingsngew la jong haba iathuh ne kren ia kiei ki baroh la bha la sniew. Kane ka jingsngew rhem mynsiem raphang kane ka jingia'id pdeng kam long kaei kaei kaba thymai. Ka long kaba la rim bad kaba la shu shim kylliang nawe U Wayne Booth u iathuh ba kane ka rukom pyrkhath ka la pw naduh 1818 lyngba u John Keats uba thoh shaphang ki tyngshop-puron ha ka poitri kumne.

U tyngshop-puron ha ka poitri ... u don jinglong... um im da ki kam ba la ai ha u la ka longaba bha, ba sniew, ba khraw, ba rit, ba riewspah, ba duk, a poh ne ba la kyntiew. Ka don ka jingsngewbha la ha kaa thaw ia u lago ne u Imogen. Kaei kaba pynkyndit ia philosopher ba peit jinglong ka pynsngewbha ia u mying. Kam pynmysaw nangto na kaba ka bang ia kiei ki kiba dum ne kiei kiei kiba kham phyrnai, naba barohir ka kut tang ha ka jingtharai.

Laiphew snem hadien u Keats, Flaubert u kren ia kane kajuh sha ki nongthoh nobel. Ia, ka nongmuna kaba u nongthoh nobel u dei ban bud ka ei ka rukom trei jong u saiantis. U saiantis u bishar ia kan kano ka marrew da ka rukom kaba thik pa thik khlem a shah ba ki jingsngew jong u kin wan kyntur hangta. U Flaubert u sngew ba lada u

nongthoh nobel ruh u pynlut por ban bishar thik pa thik ia ka mynsiem ha u briew- ka mynsiem ha u briew ka dei ka pdeng duh jong ka kam thoh nobel-khlem da wanrah ia ka jingsngew liang kata hi kan jin da la long ka jingjam kaba khraw sha pyrshah kaba pynlong ia ka nobel ka art kaba poi sha ka thong jong ka lyngba ka lynti kaba khlem ka jingsngew shimet u nongthoh.

Pynban lehse ym da donkam ban pyni nia ba ym lah ban don u nongthoh u ban kot kat sha kane ka thong, kata ba *ka malade kan ym don shuh ha ka jingthoh jong u*. Kaba kum kane ka lah ban long ha ka saians hynrei ka jingpyniasyriem ia ka nobel bad ka saians ka long kaba dei ban shu kyntait shisyndon namar kine ar ki long ki bym shah ban pyniakhle lang. Nalor kata, haba ngi pule bniah ia kano kano ka jingthoh kaba kyrshan ia kane, kata, ba 'ki nongthoh ki dei ban thoh khlem ka malade jong ki', ngin lap ba kata ka jingthoh ka long pynban ka jaka ha kaba ka malade jong uta uba thoh ka da theh noh khoit ia lade. Kaba ïaid pdeng ka don la ka jong ka dor, bad la ju kheĩn ba ka long kaba bha ban leh kumta. U Chekhov u la kyrshan shlur bhã ia kane kaba ïaid pdeng hynrei u Wayne Booth u kdew ba u Chekhov hi um shym la lah ban thoh wat tang lai tylli ki sentens ha kiba ka malade jong u kam paw. Bishar ia kane harum kaba u Wayne Booth u la sot na u Chekhov.

Nga sheptieng ia kito kiba ït bniah laiĩ pa laiĩ ban lap ioh ka pylla ka noh shiliang, kiba kut jingmut ban buh kyrdan ia nga kum uba kylluid ne uba khim jingmut. Ngam dei uwei na kine, ngam dei uba ngeit ha ka jingnangsang khyndiat pa khyndiat, ne u pukir, ne u `riewbysalia. Nga kwah ban long u nongthoh uba laitluid bad tang kumta hi... Ngam don jingkhammon la ia ki shipai ki pulit ne ia ki nongshohdoh, ne ia ki saiantis, ne ia ki nongthoh, ne ia kiba dang kham samla. Nga kheĩn ba ki dak nombar bad ki dak kyrteng ki long tang ka jingngeit bieit.

U Wayne Booth u kdew lyngba kane ba la sot haneng na ka *Letters on the Short Story, the Drama and Other Literary Topics* (ed. Louis S. Friedland, Newyork 1924 p. 63) haduh katno

ka suk ban ong u nongthoh um dei ban pynpaw ia ka jingsngew shimet, hynrei katno pat ka long kaba eh ban bat ia ka. Ka la long kumta bad u Chekhov. Peit sa ia kane harum ba la sot biang na u Chekhov. Hato kam dei kaba ma u hi kum u nongthoh u theh noh khoit ia la ka jingsngew? Pynban ka jingiasaid ka long na ka bynta ka jingbymkah ka syrngiew u nongthoh.

U nongthoh nobel u dei ban ym long u nongbishar jong ki tyngshop-puron ne jong ka kren ka khana jong ki, hynrei tang u sakhi bym shah liang. Shisien nga kum iohsngew ia ka jingiakren ia khana bther jong ar ngut ki Russian shaphang ka jingsngew ñiaw-ñiaw mynsiem. Kim shym ia poi shano shano -hynrei ka kam jong nga ka long tang ban iathuh ia kata ka jingiakren kumba nga iohsngew, ai ba ka kynhun ki "riewbishar hok, — kata ki nongpule kan pynshongdor ia kata. Ka kam jong nga ka long tangba ngan long uba tbit, kata ban long uba lah ban pynba jingshai lem halor ki tyngshop-puron bad ban kren ia ka ktien kaba kren ma ki.

Hynrei, u Wayne Booth u kylli hato yn pynba lem da kano ka jingshai? Haba ha lade um don jingsngew te hato u don jingshai ban ba lem ia kiwei? Hynrei ka jingdawa ka long ba u nongthoh u dei ban long khlem ka malade bad kumba u nongkhleh dawai um don ne ai jingsngew eiei halor ka dawai kaba u khleh kumta ruh u nongthoh u dei ban long. U dei ban law noh bak ia ka jingsngew ba shimet jong u; u dei ban tip ba ki jaka theh ñuit la ki long kiba u isih pynban ki don la ka jong ka kamram ban pyndep. Ki don ki jinglong ba sniew kumba ki don ruh ki jinglong ba bha; u nongthoh um dei ban tuklar ia kita da ka jingsngew shimet.

Kine ki 'u dei' ba la kdew haneng ki long la kum ka tarajur ban thew ban woh kumno u nongthoh nobel u pynpaw lane kumno u thew u woh ia ka jingim. Te hynrei ka jingkylli ka long hato ka bha ba u nongthoh nobel un shim ia ka kam jong u kat kum ka jingsngewthuh jong u hi ne ka bha kaba kynthup lut na phang kat kaba u nongthoh u tip shaphang ka jingim tang ban lait kaba pynpaw ia ki jingsngew ba shimet jong u? Ka jingkylli kaba bud ia kane ka long kano ka jingthew kaba kham biang ban thew ia ka jingim? Hato lah ban thew ia ka

tang da kawei? Lada ka jubab ka long 'em' ka la biang ia ngi ban sngewthuh ba kaba shim ia kawei ka jingthew ka kyntait ia kawei. Namarkata, ka jingiaid pdeng ha ka litereshor ka imat kum ka bym lah ban ioh.

Pynban ka long kaba bakla shibun ban ym kren shuh shaphang ka jingiaid pdeng tang namar ka jingbysngewthuh sngewthaw la ka jingiaid pdeng ka long ia baroh kiei kiei ne tang ia katto katne ki bynta jong ka jingim. Kane ka jingiaiban ba ki nongthoh kim dei ban pynpaw ia ka malade jong ki ka long ha ka jingshisha tang ka jingpyrshah jur eh ia ka rukom pyrkhata ba ki nongthoh ki shim ba ka litereshor ka dei ka rynsan ha kaba ki lah ban prie khongpong khlem da tyngkai ia kita jingsngew shimet jong ki. Kane ka jingsngew pyrshah kaba la pynkulmar jingmut ia kiba bun, ka long kaba lah ban sngewthuh lada ngin peit ia ka kumne harum.

Kaba nyngkong, ban jop ha kane ka kam thoh nobel, katto katne ki nongthoh ki sngew ba ki dei ban da dkhat lut ia ki jingiadei bad ki saiñ pyrkhata ba don lypa ha ka imlang sahlang, hooiid wat na ka saiñ hima sima hi. U Chekhov u dei uwei na kiba kum kita. Une, kum u nongthoh nobel um kwah ban long uba khim lane kylluid mynsiem ia kano kano ruh ka saiñ pyrkhata. U kwah ban ieng ha pdeng. U Flaubert ruh (1853) u sngewthuh ba wat u nongthoh nobel uba don sap katno katno ruh kat haduh ba lah ban khot ia u u 'riewpyrkhata u riwdonsap', shisha wat uta uba sngewthuh shai bha ba ka kam jong u ka donkam shibun ki aidia kiba u dei ban lum nawei pynban ha ki nobel jong u, u dei ban long la kum uba khlem niam, khlem ri, bad khlem jingsngew khluh mynsiem la ia kano kano ka saiñ pyrkhata jong kano kano ka imlang sahlang.

Ban iaid pdeng thik lehse yn ym lah, hynrei ban pyrkhata kumba pyrkhata u Flaubert kam long kaba bakla lut. Ha ka jingshisha, ka long kaba bha namar kane hi ka jingpyrkhata kan iaineh wat lada ki jingkylla kin wan ha ka liang ki nongrim litereshor ne ka saiñ pyrkhata philosophy. Kane kaba iaid pdeng ka leit siew kumjuh kumba leit siew ka saiñ pyrkhata u Sartre kaba dawa ba u nongthoh u dei ban nud ban ieng skhem ha kata kaba u ngeit. Hynrei ngi dei ban sngewthuh

ba ka jingleit siew jong ka ka shong eh ha ka jait nobel ba u nongthoh u thoh. Kaba iaid pdeng lehse kan leit siew bha ha ki nobel kiba la thoh kumba thoh histori ha kiba ka jingpynleit jingmut ka long tang ha ki jingia bad rukom pyrkhata jong ka juk. Kum ha kine ngin lap ia u nongthoh ba um shym shim ia ka bynta kum u nongkynthoh ne nongbatai halor kita kiei kiei bad kumta ki jingsngew shimet kim shym donkam ban rung hangta. Haba peit ia ka jingroi ka litereshor lah ban ong ba don ki nongthoh kiba thoh ia kiei kiei ha ka juk jong. ki, don pat ki bym leh kumta. Don kito kiwei pat kiba ka khluh mynsiem shimet u nongthoh ka paw tyngkreiñ. Ki nuksa ban pynshisha la ia kane ka liang ne katai ki bun, hynrei ka kam kaba ha khmata jong ngi kam long ban wad la u nongthoh u don ne um don ka jingsngew khluh mynsiem eiei hynrei kumno u pyndonkam ia ka ha ka jingtrei jong u.

Ka mat kaba ar na kaba lah ban sngewthuh ia kane kaba iaid pdeng ka long kane. Ki nongpule ia ka nobel kim sngewtynnat ia ka nobel kaba kynthup ia ki jingsngew kiba ha ka jingiohi jong ki ki long ki bym don nongrim, kiba khlem pynshong nia bad khlem pynshisha. Ha kum kine ki khen yn lap ba ki kyrshan ia la ka jong ka jingsngewthuh shaphang ka jingshisha bad ka hok. Kawei pat ka jingshisha kaba ia snoh bad kane ka long ba ki nongpule nobel kin kwah borabor ba u nongthoh nobel un trei la kumno kumno ha ka kyrdan ka jingsngew khluh jong ki. Te kaei kaba donkam ka long ba u nongthoh u sngewthuh ia ka jingsngew ki nongpule jong u bad lada u lah ban pyniabyrshem ia la ki jingsngew bad kata ka jong ki nongpule kata kan mut ba u nongthoh u la shim ia lynti kaba pdeng. Lada ka long kumta lah ban ong ba kane ka jingiatai nia ban pynieng ia kaba iaid pdeng ka la long hi kaba myntoi namar ka maham ia u nongthoh ba um lah ban shu pyrkhata tang ba kiwei kin sngap bad pdiang lut ia ki jingsngew kiba ym pat shym la da peh da tai bha shuwa. Kan bha namarkata ba u nongthoh nobel un ngam kham jylliew ha kiei kiei kiba kham neh, kata ha kiei kiei kiba la kham ia pdiang paitbah, namar ba katba u nang lah ban leh kumta katta ruh un nang lah ban poi sha ka ban ia byrshem bad ka jingsngew ki nongpule jong u. Ka long kaba donkam ban iohi ba u nongthoh nobel katba u thoh u dei ban long

uba na ka bynta ban pynduna ia ki jingpynsnew dur kiba ki jingsngew ba khlem pynshisha ki pynmih, uba ñiew ia lade kum u riewpaitbah uba klet, lada long kaba lah, ia ki khen ba khyllah kiba dei tang ki jong u hi shimet.

Kane ha kawei ka liang ka i kumba ka khem pynrit ia ka jylli jinglailuid bad jinglong ba shimet ki nongthoh. Pynban kaba ngi dei ban iohi ka long ba katba u thoh um thoh da ka jinglong kaba tang shisyrtap hynrei da ka jingsngew kaba mih na ka syrtap kaba ar jong ka mut ka pyrkhata jong u kaba pher na ka syrtap ba ar jong uno uno uwei pat u nongthoh. Lyngba kane ka syrtap, u nongthoh um thoh tang shaphang uno re u tyngshop bym don jingim bym don jingsngew, hynrei u thoh shaphang ia 'lade' ym ha kaba paw trei trei hynrei ha ka rukom kaba ni bad kaba rieh. Dei ia kane kaba ni bad kaba rieh ba ngim lap ha kiwei pat ki nongthoh. Kane ka long kumta kat haduh ba lah ban ong ba ia ki katto katne ki nongthoh nobel ka la i shisha kumba ki la lap ia lade katba ki thoh. Lah ban ong, namarkata, ba u nongthoh, da kaba u thoh u lap ym ia ka khana jong u hynrei ia uwei pat u nongthoh hapoh ha lade uba thoh la kumba da thung ia u ban thoh kumta kumba u la thoh. U Wayne Booth u tyrwa ba yn khot ia u 'u nongthoh hapoh u nongthoh' ne u nongthoh uba ha ka syrtap ba ar ne u nongthoh ba ar jong u nongthoh. Uta u 'creative artist' jong u rangbah H.W. Sten imat u dei une. Lada u nongpule u ioh kem ia ka dur jong u 'nongthoh hapoh u nongthoh', kata ka la biang ban pynshisha ba uta u nongthoh u la jop ha la ka kam. U nongthoh u lah ban pyrshang tynggeh ban nym pynpaw ia la ka malade jong u, hynrei u nongpule jong u un lap ia u bad un thaw hi ia ka dur jong une u 'nongthoh hapoh u nongthoh. Une u nongthoh hapoh u nongthoh un ym ñaid pdeng satia shaphang ki dor ka jingim. Kumno ki nongpule ki pyrkhata shaphang kita ki jingsngew ba rieh ne ba paw jong u nongthoh hapoh u nongthoh kan long ka rai katno kata ka jingtrei jong u ka shongdor. Hynrei ka jingeh kaba ñeng ha khmat jong ngi ka long kumno ngin bud dien ia kata ka jingiadei ba thaiñ bad ba kyllaiñ kaba don hapdeng u nongthoh ba shisha bad kita ki jymphong ba bun rong bad ba bun jait ba u phong kum u nongthoh ba ar. Kato kaba la kdew shakhmat shaphang u rangbah H.W. Sten ka thew ia

kane hi, kata ba haba u thoh, u da phong artat ia ka jymphong kaba ma u hi u jied kaba biang na ka bynta kata ka kam ha khmat jong u.

U Wayne Booth u ong ba ngim lah satia ban kiar na kaba kdew sha ki jymphong ba khleh rong jong u namar la u pyrshang ban long uba shirong shisur katno katno ruh ki jingtrei ba pher jong u kin pynpaw hi ia ki jymphong ba pher ba u phong kat kum ka jingsngew donkam. Kumjuh kumba ki shithi ki mut ki jymphong ba pher jong u nongthoh shithi, kat kum ka jingiadei hapdeng u nongthoh bad u nongioh shithi, kumta u nongthoh litereshor u thoh da ka lyer bad jinglong kaba kat kum kata ka kam kaba ha khmat jong u.

Kine ki jymphong ba pher ki paw eh haba ia une u nongthoh uba hapoh u nongthoh la ai bynta ba un kren ha ka khana. U Wayne Booth u ong ba haba u Fielding u kynthoh, phim ju lah ban iohi ia ujuh u Fielding. Ka jymphong ba u nongthoh hapoh u Fielding u phong haba u thoh ia ka kyoh mynthi Jonathan Wild ka pher na kito kiba u phong haba u thoh ia ki epik biria: *Joseph Andrews* bad *Tom Jones* bad ruh na kaba u phong haba u thoh ia ka met khleh (hybrid) *Amelia*. Shisha don shibun ki jingisyriem hapdeng kine, ha baroh, u nongthoh hapoh u nongthoh Fielding u pynpaw ba u ñiewkor ia ka jingangnud ban leh bha, u kren pyrshah ia kaba wad tang ia ka ban bit shimet bad ia kaba lehbeiñ ia kiwei. Ha kine bad ha kiba bun kiwei pat ki liang u nongthoh hapoh u nongthoh Fielding u i kumba u long beit tang uwei. Kane ka long khamtam eh haba la shu peit kyllum lang ia ki. Hynrei haba ngi peit ia kine ki nobel kyrpang kyrpang bad bishar thuh ia ki rukom ba u buh beit ia ki rukom pynshongdor ia ka jingim, ngin iohi ba don shibun ka jingiapher hapdeng ki jymphong ba u Fielding u phong haba u thoh ia kine ki nobel ba pher ba pher jong u. U nongthoh ia ka *Jonathan Wild* u i kumba u pynleit jingmut tang ha ki kam paitbah bad ha ka jingsniew jong ka jingkwah kiew eh jong kito kiba don ha ka bor. Lada ngin don tang ia kane ka nobel u Fielding, khlem pep ngin ong imat u Fielding ha ka jingim ba shisha jong u, u la shu buh jingmut kliaw tang kumno ban long u nongpeit pyrman bad u nongkyrha shaphang kumno ka burom ka akor ka longbriew manbriew ha ka imlang sahang ka dei ban

long. Hynrei kaba kum kane kam don satia ha ka *Amelia* khlem da ia kren ei ei ia ka *Shamela*. Ha ka jingshisha, u nongthoh uba khublei ia u nongpule ha ka *Jonathan Wild* ne ka *Amelia* ne ka *Joseph Andrews* la u dei ujuh, pynban ki jymphong jong u nongthoh hapoh u nongthoh Fielding ki pher. Na kaba la kdew ngi iohi shai kdar ba shisha u don u nongthoh hapoh u nongthoh hynrei kaba sngewphylla ka long ba ym don satia da kawei pat ka kyntien ban batai ia kare ka 'malade ba ar' ia kaba haneng la batai kum u nongthoh hapoh u nongthoh. Ki kyntien 'nongpynsngew' (persona), 'nongiathuh' (narrator), 'bula' (mask) ki lah ban kdew ia une u nongthoh hapoh u nongthoh, hynrei kham bunsien kine ki kyntien ki thew ia u tyngshop-puron ia uba/kaba u nongthoh u ai ia kane ka bynta, kata, ka bynta kum u/ka nongiathuh. Ka kyntien 'nongiathuh', la ju shim borabor ba ka long na ka bynta u 'nga' ha kata ka litereshor, hynrei u 'nga' um ju kham dei ka dur jong u nongthoh hapoh u nongthoh.

Ki kyntien kum 'ka phang pdeng', 'ka jingmut', ki dak ki shin', 'ka thioloji' ki long ki kyntien batai kiba u nongpule litereshor u dei ban tip lada u dei ban sngewthuh bha ia ka. Hynrei wat la ki long kiba myntoi, teng teng ki lah ban ialam bakla namar ki pynsngew la kumba ki long ka pdeng duh bad ka daw bah jong ka litereshor hi. Kane ka rukom ka bakla namar ka pynlong ia ki nongpule ban klet ia kiba bun kiwei pat ki bynta kiba ka litereshor ka don ban tyrwa ha ki. U Wayne Booth u ong ba ka rukom pule litereshor kaba rim ka long ban wad tang ia ka phang pdeng bad ia ka jingsneng, katba ka rukom kaba mynta ka long ban lap ia ki dak ki shin (bad ia ki jingmut jong ki) kiba kata ka litereshor ka kynthup bad kwah ba ki nongpule kin tip bad sngewthuh. Kine baroh ar ki rukom ki pynpaw ba u nongpule u wad ban tip bad ban sngewthuh ia kata ka mationg kaba u nongthoh u kwah ia u ban iohi, tip bad sngewthuh.

Hynrei ban wad ia tang ia iwei i mationg kam biang satia namar kiba bun ki litereshor kim don tang kawei ka mat kaba lah ban ong ba ka long tang ma ka ha kata ka litereshor. Nalorkata, ngi lap ba ha kawei ka litereshor ki ki phang ki bun, ki jingmut ki pait pnat, ki dak ki shin ki phalang shane

bad shatai, kumta ba ngin lap ia u 'nongthoh hapoh u nongthoh' ngin hap ban peit bad kynthup lut ym tang ia ki jingmut ba lah ban khñiot nangta hynrei ia ka saiñ tipbriew tipblei, ia ka jingsngew ka dohnud kaba paw ha iwei pa iwei i lyngkhot jingjia, kaei kaba ki tyngshop-puron ki long bad shah. Haba shu kren lyngkot, ka jingsngewthuh ia ka jingdon u nongthoh hapoh u nongthoh ka kynthup ia baroh kaba don ha ka nobel bad kane ka long, ha ka jingshisha, kata keiñ kaba u nongthoh hapoh u nongthoh u la theh lut.

U Wayne Booth u ong ba don sa lai tylli ki kyntien jer kiba kdew ia kane ka pdeng duh kaba ma u u khot u nongthoh hapoh u nongthoh. Kita ki kyntien ki long *stail, sur bad buit thaw*. Ka stail ka thew borabor ia kata kaba ngi sngewthuh naduh na ka kyntien sha ka kyntien, na u laiñ sha u laiñ ba u nongthoh u sngewthuh kham jylliew bad ba u bishar kham bha kham sani ban ia ki tyngshop-puron jong u. Hynrei wat la ka stail ka long kawei na ki lad lyngba da kaba ngi iohi ia ka dustur bad rukom jong u nongthoh, pynban ngim lah ban len ba ka kyntien stail hi ka kham dei beit tang ia ki kyntien bad kam lah satia ban kynthup hapoh jong ka ia kaba ngi kum ki nongpule ngi iohi ba ka long ka jingtbit u nongthoh ha kaba u jied ia ki tyngshop-puron, jingjia, jaka-puta, ne aidia.

Ka kyntien sur ruh ka long kaba ju pyndonkam ban kdew ia ka dor kaba u nongthoh u phawer halor kiei kiei kiba u da pynpaw shynna bha, la katta ruh kane ka kyntien sur ka shu lam thew hi tang ki kyntien ba la pyndonkam. La ngi lah ban iohi katto katne ia u nongthoh hapoh u nongthoh lyngba ka sur, pynban kum ka kyntien stail kam lah satia ban kynthup ia kito kiwei pat ki bynta kumba la kdew haneng. Kumjuh ruh ka kyntien 'buit thaw' ka iar kat ban kynthup lut ia baroh ki jnit ki jnat kiba pynpaw ia ka jingtbit u nongthoh. Lada pyndonkam ia ki kyntien 'buit thaw' ban kynthup lut hapoh jong ka ia baroh ba u nongthoh u jied te ka lah ban pynbiang ia ka jingthmu jong ngi. Hynrei lada pyndonkam ia ka ha ka rukom kaba khim, u Wayne Booth u artatien ioh lehse wat kane hi ruh kan nym biang. Ngin sngewhun lada ngin ioh ka kyntien batai kaba iar ka ban pynpaw ba ka nobel ka mih na

kaba u nongthoh u jied bad pynshongdor ia u briew bad u kheĩn u diah ia ka jingim; ka nobel kam dei kaba shu long hi. U nongthoh hapoh u nongthoh u da jied u da mut u da khan ia kaei kaba u thoh bad ngi ruh kum ki nongpule ngi kheĩn ia u ba u long u nongthoh uba paka, uba tip ia ka litereshor, bad uba long ka jingkyllum lut jong kata ia kaba u jied. Kane ka jingpyniapher hapdeng u nongthoh kum u Bah 'X' bad u nongthoh hapoh jong u ka ai lad ia ngi ban kiar na ki jingkren bther bym don jingmut shaphang ka jinglong khuid mynsiem, jinglong ba kitkhia ne shim khia jong u nongthoh. U Fielding, Defoe bad Thackeray ki thoh shaphang kiei kiei ki bym shisha ha ka jingim jong ki, namarkata, don kiba kynthoh ba kine ki nongthoh nobel kim don ka jingkhuid mynsiem, kata, kim mut ia kaba ki thoh. Hynrei kumno yn pynshisha ia kane? Hato ym dei lyngba kita hi ki nobel kiba ki ki thoh? Ka 'jingkhuid mynsiem' kaba ngi kren kat kum u Wayne Booth ka long la jymphong kaba u nongthoh hapoh u nongthoh u kup ka ia mar shak bad ki jingjia bad jinglong ba la pynpaw ha kata ka nobel. Lada u nongiathuh ia ka khana, uba dei artat u nongkren rta ka bynta u nongthoh uba u phla ba u ngeit ha ki dor jong ka jingim hynrei um pyntreikam ia ki ha kata hi ka nobel, ia kata ka nobel lah ban ong ba ka long ka bym don ia ka jingkhuid mynsiem. Ki kyntien 'khuid mynsiem' ki thew ia ka jingkhmih lynti ba kano kano kaba u nongshim bynta ha ka nobel u kren ka long ruh kaba shisha ha ki jingjia ha kata ka nobel. Ha kiwei pat ki kyntien, ka mut ba ka ktien bad ka rukom im ha kata ka nobel ki ia byrshem. Hynrei u Wayne Booth u pyrkhata ba kano kano ka jingtrei kaba khraw khlem pep kan pynpaw hi ba ka don ka jingkhuid mynsiem na ka liang u nongthoh uba hapoh jong u bad kam long kaba donkam ban da peit shin eh la uta u nongthoh ba shisha u im ne em kat kum kata kaba u phla namar kat kum u Wayne Booth ki khyllipmat ba khuid mynsiem tam jong ka jingim jong u ki lah ban dei pynban tang hamar kita hi ki khyllipmat ba u thoh ia kata ka nobel. U Ford Madox Ford, ong u Wayne Booth, u pyrkhata ba ki nobel jong u Fielding, Defoe bad Thackeray kim pynpaw satia ia kaba ki nongthoh ki long, namarkata, u kloib ban pynrem ia ki jingtrei jong ki kum ki bym don ia ka jingkhuid mynsiem. U Wayne Booth u

pyrshah ia kane ka jingpyrkhat jong utei u Ford Madox Ford bad ong ba ka jingpynrem ka long kaba ym shym la pynshong nia halor ki sakhi kiba biang. Lada ngi wad ia ka jinglong khuid mynsiem ngi dei ban wad ia ka ha ki nobel kiba ki la thoh ym shabar jong ki. Kan iarap lada ngin kynmaw ba ki sakhi, la ki long namar ne pyrshah ia u nongthoh, ki long ki nobel kiba uwei pa uwei na ki hi ki la thoh. Ki nobel jong ki ki long ki sakhi halor kiba ki kritik ruh ki dei ban bishar bad pynshong nongrim ia la ki rai.

Ka kren bther bym don jingmut shaphang ba ka syrngiew u nongthoh kam shat ha ka jingtrei jong u lane ba u nongthoh u theh lut ia la ki jingkluslai, jingangnud bad jingsngew shimet baroh kin kham duna lada ka don ka jingpyniapher ia u nongthoh kum u Bah 'X' na u nongthoh hapoh jong u. Kito kiba kyrshan ia kane ka rukom pyrkhata ba ka syrngiew u nongthoh kam dei ban shat jynde ki tip ba kaba ki leh ka long kaba dei ban iaroh. U Wayne Booth u pynksan ia u Flaubert (uweina kiba kyrshan bha ia kane ka jingbym shat ka syrngiew u nongthoh) ba um shym bakla ba u ong ba u Shakespeare um ju pyntur lymmuha ia ka malade jong u sha ki jingtrei jong u. Haba ngi pule ia u ngi shem ba ym shym la pyntut ia ngi da ki jingeh ba shimet jong u; u Flaubert um shym bakla haba u kynthoh pyrshah ia u Louise Colet haba u pyndap ia ka poim jong u ('La Servante', 1854) da ka kynthah ba shimet ia u Musset. Kane ka jingkthang ba shimet ka la long kat haduh ba ka jingitynnat kam don shuh hangta. Hynrei u Wayne Booth u kylli: hato u Flaubert um shym bakla haba u ong ba ngim tip iaei u Shakespeare u ieit ne isih? Lehse ngi lah ban pdiang ia kane lada u mut ban ong ba u Shakespeare um iathuh beit la u kham lah ia ki dohlieh ba sawbriang shñiuh ne ia kiba kham sawdoh bad ba kham dum rong u shñiuh. Hynrei lada u Flaubert u mut ban ong ba u nongthoh hapoh u Shakespeare u iaid pdeng lut sha baroh ki dor ki mur jong ka jingim, te ka long kaba dei ban ong ba u la bakla shisha. Hooi ngim tip kaei kaba u nongthoh hapoh u Shakespeare u ieit ne isih, hynrei ka long kaba eh ban sngewthuh kumno un lah ban thoh ia ki ple jong u lada um shym la ieng skhem ha ka jingpyrshah la kumno kumno ia kawei ne ar na ki hynñiew tylli ki pop ba pyniap. Ka long

kaba shisha ba u Shakespeare um thoh ki ple kiba shimet lane kiba pynpaw ia ki jinglong khyllah ba shimet hynrei kane kam mut ba u nongthoh hapoh jong u u la ñaid pdeng paka paki namar lah ban sngewthuh na ki ple jong u ba u nongthoh hapoh jong u u da ngam pynlut por bha ha ka jingim, bad um shym rie j ban bishar pyrshah ia kiei kiei kiba bieit, kiba ieit tang ia la ka met bad kiba runar.

Hynrei u Wayne Booth u kylli la kane kaba ñaid pdeng ka mut ba ki jingkyntoh ruh kim don shuh? U nongthoh u lah ban pyndonkam ia ki jingkyntoh na ka bynta ban maham ia ki nongpule hynrei ha ka jingsngew u Wayne Booth ka jingñaid pdeng hi ka long ka bym lah ban ioh bad ki jingkyntoh hi ruh kin ym pep ban don, bad ba haba ki don ki ym pep ban long kiba khia shiliang la sha kane ne katai ka jingsngew. Kane harum ka long ka nuksa kaba u Wayne Booth u la shim ia ka ban kyrshan ia ka nia jong u ba u nongthoh hi um lah da lei ruh ban ñaid pdeng.

Shisien ha kawei ka por la don u briew ha Berlin, Germany, uba kyrteng u Albinus. U long uba riewspah, uba donburom bad uba suk; ha kawei ka sngi u ieh ia la ka tnga na ka bynta kawei pat ka briew kaba kham samla; u ieit; ia u ym shym la ieit, bad ka jingim jong u ka kut ha ka jingjynjar.

U Wayne Booth u kyntoh ba kane haneng ia kaba u la sot na uwei u nongthoh uba kyrteng u Nabokov ka long ka lyngkhot jingthoh ha kaba u nongthoh u la pyrshang bha ban buhrieh ia la ka syrngiew, hynrei la ka long kumta pynban ngi iohi tyngkreiñ ba kane ka long ka siat na jngai ia u briew uba pynjot ia lade. Da kaba siat pharshi kumne u nongthoh u pynpaw ia lade. Kane ka mut ba u nongthoh hi u lah ban dkhat ia lade na kiba bun kiei kiei ha ka jingthoh jong u hynrei u lah pat ban phai shata ha kano kano ka por ba u mon bad ba haba u leh kumta ka jingñaid pdeng sha baroh ki dor ka jingim kan ym don satia.

KA JINGBYMSHAH LIANG BAD KA JINGBYM BAN KHIA SHILIAN (IMPARTIALIY AND UNFAIR EMPHASIS)

Ka jingbymkah ka syrngiew u nongthoh ka ju mut ruh ka jingbymshah liang ia la ki tyngshop-puron. Kaba kham bun

kaba u Flaubert bad u Chekhov ki thoh ka dei shisha ka jingiasaid ba u nongthoh nobel um dei ban pynkhia shiliang ia la u mawser, um dei ban shah shiliang khlem shong hok lane ñeng na ka bynta jong uno uno u tyngshop-puron. Teng teng ia kane ka jingbymshah liang la pynsawa la kumba ka dei ka kamram u nongthoh nobel ban shu wanrah ia ki jingjia bad tyngshop-puron khlem da ai artat kano kano ka jingbishar halor jong ki. Kane kam long ban kynnoh iano iano ruh hynrei bun ki la mut ba u nongthoh u dei ban long uba sbun lut ia baroh ki tyngshop, kata lada ki long kiba kumno kumno ruh shu pynñeng la ka pynñeng hangto ieh ki nongpule kin sa ai hi la ka bishar ka pynshong. Lada ki nongthoh ki thoh da kane ka rukom pyrkhath, hato ngin ym ong ba ka mon jong ki ka thiah sha kane ka rukom pyrkhath?

Ha ka kam thoh nobel ym ju don u nongthoh uba lah ban thoh ka jingthoh ha kaba ka jingbymshah liang kam paw; ka jingshah liang kan paw hi la kumno kumno lada pura ne shiteng shiliang. U Wayne Booth u ong ba teng teng u Flaubert u thoh la kumba u pyrkhath ba u Shakespeare bad ki Greek kim shah liang, ka rukom pyrkhath kaba wat ma ki hi kin lyngngoh ngaiñ. U Flaubert u thoh 'U William ba donnam um iashah iano iano ruh,' bad 'u kyntait ban kren tynggeh pyrshah ia ka ai ram ai sut ha ka *The Merchant of Venice*'. Hynrei u Wayne Booth u kdew ba u Shakespeare um shym pynñeng ia ka Cordelia kum kaba ia ryngkat bad ka Goneril bad ka Regan ha khmat ka ñing bishar ka hok, wat haba ia ki la bishar da kajuh ka jingthew. Bad lada yn bishar bniah ia ka *The Merchant of Venice*, khamtam ha ki bynta ba shadien yn lap ba u Shakespeare u shah liang haduh katta katta kat haduh ba lah ban kynnoh bad ong ba u nongthoh hangto u pyndonkam ar tylli ki pylla kiba ia pher kata ruh ha ka duhnong u Shylock. Hynrei kane baroh ka long namar ba um shym trei da ka jingsngewthuh ei ei shaphang kaba shah ne bym shah liang. Kumjuh ki nongthoh drama ki Greek kim shym leh kumba ym don jingiapher hapdeng ki briew kum u Oedipus bad u Orestes ha kawei ka liang bad ki bieijsian bad kiwei pat ki 'riew - khlem - burom ha kawei pat. La kim shym kren shai halor kaba lieh ne ba iong jong kito ki drama pynkieh (melodrama), pynban kim shym lehmynele pat la

kumba baroh ka long kaba bthuh.

U Wayne Booth u wanrah ia kine ki nuksa harum ban kyrshan tynggeh bad ban kdew ba ki nongthoh kim lah khlem shah liang. Ki tyngshop-puron ki long ka jingpywan dur jong u nongthoh bad ha ki bad lyngba jong ki lah ban iohi ia ki jingsngew bad jingpyrkhat jong u. Ia ki jait jinglong kiba kumno u kham sngewbha lane kham khohñioh, ia kino ki rukom pyrkhat u kham jied, ia kaba kum kano ka imlang sahlang u kham khmih lynti, u nongthoh khlem pep un pynpaw lyngba ki tyngshop-puron jong u. Um lah ban leh kumjuh ia ki baroh. Lada u pyrshang ban long uba khlem shah liang katno katno ruh, un ym lah ban buh ha ka nobel jong u ki tyngshop-puron kiba kumjuh kumjuh namar lada u leh kumta ki tyngshop-puron jong u kin ym long satia kiba kum ki brieve ha ka jingim. Borabor ki tyngshop-puron ki dei ban long kiba ia pher iwei na iwei la ha ka dur ne jinglong bad jingleh, bad ha kaba u pyrshang ban pynwandur kumta, ngi shem ba ka eh palat ia u ban lah lait na kaba pynpaw katto katne ka jingsngew ba shimet jong u, kaba mut, ha kiwei pat ki kyntien, um lah khlem pynpaw ia la ka jingshahliang. Ha ka drama *Hamlet* u Claudius u shah lehbeñ bad kum ki nongpule ngi iohi tyngkreiñ ia kata, hynrei haba ka khana ka long na ka liang u *Hamlet* kumno ngin lah ban khmih lynti ba ka khana kan long kaba sngewtynnatt shaphang u Claudius. U *Othello* ruh um shym leh ia kaba dei ban leh ia u Cassio bad ka long kumta ha baroh ki litereshor tang namar kawei ka daw: ka jingbymlah uno uno u nongthoh ban thoh khlem shah liang.

Hynrei balei ngin salia ia kata kaba ki kritik ki kren shaphang bym dei ban don ka jingshahliang. Ka daw ka long ba haba u nongthoh nobel u iathuh kano kano ka khana um lah ha kajuh ka por ban iathuh sa ia kawei pat; bad haba u jied ia uwei u tyngshop kum ka pdeng ka jingsngewtynnatt, ka jingsngewlem bad jingsngewieit jong ngi, um lah ban leh kumta ha kaba ia dei bad baroh ki tyngshop-puron ba don hangto. Ka art ka pyrthuh ia ka jingim bad kumba ka long ha ka jingim ba ngim lah ban ieit lut ia baroh; ngi kham ieit ia lade bad ia ki katto katne kiba ngi ia ieit bad sngewthuh jingmut kumta ruh ha ka nobel ka jingbymshah liang ba pura

kam lah ban don.

Pynban don katto katne ki jingthoh ia kiba la pynsiewdur da ka jingsngew ba u nongthoh u thew ia ki tyngshop-puron jong u ha ki pylla bym shong hok. Kane ka jingsngew ka shong ym ha kaba u nongthoh u da pynpaw tyngkreiñ ia la ka jingbishar hynrei da kaba um shym syndong bha ia lade kumta ba ki jingjia bad ki nia ki jutang ba u buh hangta ki long pynban kiba lah ban pyndonkam ban kyrshan ia kita hi ki tyngshop-puron ia kiba la thew pylla khlem shong nia.

Ki nobel ha kine ki sngi ki kham i noh sha kaba khlem akor namar ki nongthoh nobel ki ia ñion eh sha ka jingieit: teng sha ka jingieit ba janai hynrei kham bunsien sha ka jingieit laitlan bym tipbrieve tipblei shuh. Kiba bun ki nongthoh nobel ki sngewthuh ba ka nobel ka dei shaphang ka longbrieve manbrieve hynrei kaei kaba i kumba ki dawa, kata kat kum ba ka paw na ki jingthoh jong ki, ka long ba kita ki bynta jong ka jingim ki dei ban long ki shakri jong ki jingthmu barieh ba u nongthoh u la da mang khnang. Lada ka long kumta ka shai katba shai ka sngi ba u nongthoh un da ñion khia la ka 'tikmie sha ka liang ba don kata ka jingthmu barieh jong u. Kine ki jingthmu ba rieh ki lah ban ia tyngkhuh bad ka jingsngewthuh jong ngi shaphang kita ki bynta jong ka jingim hynrei lada ka long kata kaba uta u nongthoh hapoh u nongthoh u kwah ban pynsngew ngin hap ban pdiang ba kata ka long ka hok jong u..

JINGBYMDON JINGSNGEW (IMPASSIBILITE)

Ka jingbymkah ka syrngiew u nongthoh ka lah ruh ban mut kato kaba u Flaubert u ong ka jingbymdon ka jingsngew ne jingkhih mynsiem eiei na ka liang u nongthoh shaphang ki tyngshop-puron bad jingjia kiba ha kata hi ka khana jong u. Wat la ym shym la pynshai bha ia kane, kane ka jinglong, kata, ka jingbymdon jingsngew ka pher bak lybak na ka jingñaid pdeng shaphang kaba bishar ia ki dor ki mur ka jingim. U nongthoh u lah ban noh ka mon sha kato ne katai ka dor ka jingim pynban u lah ban ym sngew iashah ne pyrshah ia kino kino ki tyngshop-puron jong u. Ha kajuh ka por, ka pher bak lybak na ka jingbymshah liang; namar ka lah ban long ba u nongthoh nobel haba u sngew ieit ruh u da shithem

bad haba u isih u da isih tynggeh ne sngewsynei palat ia baroh ki tyngshop-puron jong u, kumta ba ka jingsngew iashah ne pyrshah ia kino kino na ki tyngshop jong u kam don satia. Kaba kum kane ka jinglah u nongthoh ban dkhat ia lade na ka jingtrei jong u ka mih na ka jinglong ba kyrpang uwei u nongthoh na uwei pat. Kane ka mut ba ki nongthoh bad kata kaba ki dkhat ia lade nangta ka long kat kum ka jingsngew bit jong ki hi bad ka shong eh ruh ha ka longbriew manbriew jong ki syriem kum ka jingiapher hapdeng ki nongshim bynta ha ki thiatar kiba da 'sngew' ia kata kaba ki ak ruh don hynrei kiba shu ak khlem 'sngew' ruh don. Lah ban mutdur ba u Anthony Trollope un long uwei uba ia iam, ia rkhe, ia kmen lem bad ki tyngshop-puron jong u hynrei u Flaubert lehse un da ieng ha khmat tyngshuit kum u maw bym don jingsngew la ia kano kano ruh kaba ki tyngshop-puron jong u ki leh ne long. Kane ka jongbymdon jingsngew na ka liang u nongthoh kam dei tang ka kam jong ka rukom pyndonkam ia ka ktien bad kyntien kaba pher jong uwei u nongthoh na uwei pat hynrei ka mih na ka jingshisha ba don ki nongthoh kiba haba ka jingkhluh mynsiem ka jur ka shu tuid la ka tuid na ki la kumba ym don jaka shuh hapoh katba kiwei pat ki i kumba ki iathuh da kaba ieng narud bad ba ka khana baroh ka shu long beit tang ki jingjia ba la shu suh kyndang lang ha uwei u thri. Ka jingkylli mynta ka long la kine kiei kiei baroh ba la kren shaphang ka jingbymshat ka syrngiew ka malade ha kata ka jingthoh ka don jingiadei ei ei ne em bad ki buit thaw kiba pynlong ia kata ka nobel kumba ka long. Kaba dei ban sngewthuh mynta ka long ym dei kaba shim ia kane ne katai ka buit thaw kaba weng noh ia syrngiew u nongthoh nangta namar ka jingshisha ka long ba wat kata hi ka buit iathuh kaba da uwei pat u tyngshop ka lah ban long pynban ma ka kaba pynpaw bha ia u nongthoh. Te kumba la kdew shakhmat, khnang ba ka kam thoh nobel kan long kaba jop, kaei kaba donkam eh ka long ba ki jingsngew shimet u nongthoh ki dei ban long kiba la da iaaid lyngba shuwa ka peh ka tai kaba sani kumta ba ki jingsngew ynda haba ki paw ha ka nobel ki paw kum ka jymphong ba itynnat ki bym lah ban ban shu kyntait ne theh noh sha jingtheh nait.